
Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 37-38 (2001)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 37-38 (2001)

Η σφαίρα και ο Εβραίος

Στέφανος Σταμάτης

doi: [10.12681/prch.29221](https://doi.org/10.12681/prch.29221)

Copyright © 2022, Στέφανος Σταμάτης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σταμάτης Σ. (2022). Η σφαίρα και ο Εβραίος. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (37-38), 153–157.
<https://doi.org/10.12681/prch.29221>

Η σφαίρα κι ο Εβραίος

Διήγημα

του ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ

Γύρισε από το Άουσβιτς και βρήκε το μαγαζί του να τον περιμένει – όλοι έλεγαν, πως ο Έλληνας συνεταίρος του ήταν άγιος άνθρωπος κι ας έμοιαζε περισσότερο με ηθοποιό του Χόλιγουντ και λιγότερο με τον όσιο Ονούφριο. Το θυμόμουνα αυτό το μαγαζί από τον καιρό που το επισκεπτόμουνα πιασμένος από το χέρι της μητέρας ή του πατέρα μου. Απ' έξω ήτανε κάπως αλλιώςτικο από άλλα μαγαζιά της μικρής μας πόλης: Στην αριστερή βιτρίνα του δεν έβλεπες υφάσματα ή παπούτσια, αλλά παράξενα μπουκαλάκια και κουτάκια, που κάποτε άκουσα, πως η μητέρα μου κι οι φίλες της τα ονόμαζαν *καλλυντικά*. Οι μεγάλες διαφορές όμως άρχιζαν όταν περνούσες το κατώφλι του. Πρώτα οι μυρουδιές, παράξενες, ευχάριστες, έκλεινες χωρίς να το θέλεις τα μάτια, ανάσαινες βαθιά, ζαλιζόσουν ελαφριά – μπορώ να πω, πως εκεί μέσα πήρα μια πρώτη γεύση της *μέθης*. Αλλιώςτικός από πολλούς άλλους μαγαζάτορες – ή καταστηματαρχες – της πόλης μας κι ο συνεταίρος: ντυμένος πάντοτε μ' ένα καλοραμμένο κοστούμι, μαλλιά χτενισμένα σαν το Ρόμπερτ Τέιλορ, ή ακόμα και το Ροδόλφο Βαλεντίνο, μπορώ τώρα να πω. Στεκότανε πίσω από τον αριστερό πάγκο με την πλάτη γυρισμένη σε ράφια γεμάτα μπουκαλάκια και κουτάκια και λίγο μεγάλα μπουκάλια με βρυσούλα γεμάτα κιτρινωπά υγρά. Ο κύριος Βασίλης – έτσι λέγανε τό συνεταίρο – χαμογελούσε πάντοτε, η φωνή του ήτανε βαθιά και καθαρή. Εμένα μου χάριδευε τα μαλλιά, πολλές φορές άνοιγε τη βρυσούλα με το κιτρινωπό υγρό και τα ράντιζε με λίγες σταγόνες. Μύριζαν κι αυτές μαγευτικά – και δεν καταλάβαινα, γιατί η μητέρα μου έπλενε το κεφάλι πριν κοιμηθώ, πίστευα πως μ' αυτή την ευωδιά ο ύπνος μου θα ήταν αλλιώςτικός, ίσως γεμάτος όμορφα όνειρα.

Πίσω από τον άλλο πάγκο, δεξιά, στεκόταν ο κύριος Ροφέλης· αυτόν τον πρόσεξα μόνον όταν γύρισε από το Άουσβιτς και τότε έμαθα, πως τ' όνομά του ήτανε Ραφαήλ. Ρώτησα κάποτε τον πατέρα μου, πώς είχε γίνει αυτή η αλλαγή.

Πρεβεζάνικα Χρονικά

«Να» μου είπε «όπως το Μιχαήλ έγινε Μιχάλης». Και μου εξήγησε ακόμα, πως το κοινό αίσθημα δεν αποδεχόταν ονόματα, που δεν τελείωναν σε φωνήεν. (Αργότερα, στη δουλειά μου, άκουσα πολλές τέτοιες λέξεις...) Πίσω από την πλάτη του κυρίου Ροφέλη δεν έβλεπα γοπτευτικά κουτάκια και μπουκαλάκια, αλλά μόνον υφάσματα, που γι' αυτά δεν ένιωθα καμιά έλξη – ποιος λοιπόν ο λόγος να τον προσέξω;

Και ξαφνικά τον πήραν μαζί με τους λιγοστούς ομοφύλους του, που ζούσανε στην πόλη μας. Τον πήρανε με τους γέρους γονείς του κι έναν μεγαλύτερο αδελφό. Κι όταν το κακό πέρασε, ξαφνικά απ' όλη την οικογένεια κι απ' όλους τους ομοφύλους, γύρισε μόνον ο κύριος Ροφέλης, αδύνατος, με γκρίζα μαλλιά, βαθουλωμένα μάτια, σκυμμένο κορμί. Για κάμποσον καιρό κανένας δεν τον είδε να χαμογελάει και το πρώτο καλοκαίρι του στην πόλη μας, όταν φόρεσε κοντομάνικο πουκάμισο, όλοι στέκονταν και κοίταζαν έναν αριθμό χαραγμένον στ' αριστερό μπράτσο του. «Να, αυτός ήμουν εκεί, ο 13.000... τόσο – δε θυμάμαι καλά».

Και τα χρόνια περνούσαν, μαζί κι οι τάξεις στο σχολείο. Πήγαινα πια μόνος μου στο μαγαζί του κυρίου Ροφέλη και του κυρίου Βασίλη ν' αγοράσω πουκάμισα, υφάσματα – και κάποια μέσα αγόρασα και σαπούνι για ξύρισμα. Ο κύριος Ροφέλης άρχισε να χαμογελάει ξανά, να μιλάει περισσότερο, τα μάτια του βγήκαν από το βαθούλωμα, το πρόσωπο του στρογγύλεψε, περπάτησε στην παραλία κι έν' απόγευμα που έπαιρνα από τα χέρια του κυρίου Βασίλη μια κρέμα προσώπου για τη μητέρα μου, τον άκουσα να τραγουδάει έναν ξεκομμένο στίχο από ένα γνωστό ελαφρό τραγούδι:

Στο Τέξας οι άντρες πεθαίνουν μονάχα από σφαίρα...

Δεν ξέρω γιατί, μου φάνηκε σαν κάτι ν' άλλαζε στον κύριο Ροφέλη. Κι αυτή η εντύπωση δυνάμωσε, όταν μια φορά κοιτάζοντας πουκάμισα – ή κάτι άλλο, δε θυμάμαι – στο μαγαζί του, τον άκουσα, καθώς πήγαινε στο ράφι να μου φέρει άλλα πουκάμισα – ή κάλτσες ή φανελάκια – να τραγουδάει ξανά τον ίδιο στίχο:

Στο Τέξας οι άντρες πεθαίνουν μονάχα από σφαίρα...

Πλήρωσα κι έφυγα χωρίς να πάρω τα ψώνια μαζί μου – με φώναξε ο κύριος Ροφέλης, μου τα 'δωσε και μου είπε χαμογελώντας:

«Κάπου θα 'χεις το νου σου, σε καμιά όμορφη...»

Ναι, κάπου στην άλλη άκρη της πόλης κατοικούσε μια όμορφη συμμαθήτριά μου, καλή στα μαθήματα, όπως κι εγώ, καλή σαν κι εμένα στον αθλητισμό και στο κολύμπι, μόνο στο κουπί ήμουνα καλύτερός της – κι έτσι κατά-

φερα μια Κυριακή μεσημέρι να την πάω με μια βάρκα στ' ανοιχτά κι εκεί, με το κεφάλι σκυμμένο, στο στόμα στεγνό, τα χέρια να τρέμουν, της είπα, πως την αγαπούσα. Έσκυψε, μ' αγκάλιασε, τα μαύρα μαλλιά της μου έδεσαν, σα μελλοθάνατου τα μάτια, μου ψιθύρισε: «Κι εγώ, να 'ξερες πόσο την περίμενα αυτή τη στιγμή!» Έφερε το πρόσωπό της στο δικό μου, με φίλησε – κι η βάρκα γύρισε πετώντας στην προβλήτα. Στην προτελευταία τάξη αριστεύσαμε και οι δύο και είπαμε, τώρα πια τίποτε δε θα μας χωρίσει. Η Λουκία. Κάποτε, χωρίς να το καταλάβουμε, χαθήκαμε. Εκείνη έγινε καθηγήτρια, παντρεύτηκε έναν συνάδελφό της, που την άφησε χήρα στα τριάντα πέντε της, μ' ένα γιο, που προτιμούσε να κοιμάται σε στρώμα φακίρη, παρά να πηγαίνει στο σχολείο. Έμαθα πως σε δύο τρία χρόνια ξαναπαντρεύτηκε – δεν ξέρω ποιον. Δεν την ξαναείδα, στην πατρίδα μας δε γύρισε ποτέ. Όσο για μένα – ας μη βιαστούμε όμως να τα πούμε όλα μαζί.

Η Λουκία. Πολλές φορές έχανα τον κόσμο γύρω μου, όταν τη θυμόμουνα – ή όταν περίμενα μια σύντομη βραδινή συνάντησή μας στη Ντάπια – στη στεγνή και γεμάτη σκουπίδια παλιά αμυντική τάφρο. Δεν έφταιγε όμως εκείνη, για το δέμα που ξέχασα στο μαγαζί του κυρίου Ροφέλη, μόνον η κουρασμένη φωνή του κι η παράξενη, προσκόλλησή του στους άντρες του Τέξας. Την άκουσα αυτή τη φώνη κι αυτόν το στίχο κάμποσες φορές στο μαγαζί του – και μια φορά από μεγάφωνο σ' έναν αποκριάτικο χορό. Ο κύριος Ροφέλης είχε πει αρκετά, το πρόσωπό του είχε κοκκινίσει και στο μέτωπο γυάλιζαν σταγόνες ιδρώτα. Η αίθουσα είχε σχεδόν αδειάσει, είχαν μείνει δυο τρεις συντροφιές κι ανάμεσά τους εγώ.

Θα φαίνεται παράξενο, τι ζητούσε σ' έναν αποκριάτικο χορό ένας μαθητής. Ας το πούμε κι αυτό: έτυχε να μάθω ένα μουσικό όργανο – δεν έχει σημασία να αναφέρω ποιο. Έτσι, όταν κάποιος έξυπνος κουρέας, που έπαιζε αρκετά καλά σαξόφωνο, αποφάσισε να “ιδρύσει” μια ορχήστρα, βρέθηκα να είμαι ένα από τα επίλεκτα μέλη της. Και με μεγάλη χαρά έρχινα στην τσέπη μου τη συμφωνημένη αμοιβή ύστερα από κάποια εκδήλωση.

Έτσι έγινε κι εκείνη την αποκριά· θα ρωτήσετε, τι έλεγαν οι δικοί μου. Τίποτε, γιατί ευτυχώς όργανα μάθαιναν μόνο παιδιά “των καλών οικογενειών”.

Σχεδόν κάθε φορά κάποιοι από τους “οργανοπαίχτες” έμεναν με τις τελευταίες παρέες, τις ζωηρότερες ή τις περισσότερο μεθυσμένες. Πρωταγωνιστής εκείνη τη βραδιά ήταν ο συνεταίρος του κυρίου Ροφέλη, ο κομψός κύριος Βασίλης. Κι εκεί που παίζαμε για δέκατη ίσως φορά τη “Γλυκιά Παλόμα”, ο κύριος Ροφέλης ανέβηκε στο πάλκο, τη “Μουτσάτσα”, μας φώναξε και χωρίς να περιμένει ν' αρχίσουμε, άρπαξε το μικρόφωνο και τρα-

Πρεβεζάνικα Χρονικά

γούδισε με την κουρασμένη φωνή του – περιττεύει να πω, πόσο δυσκολευτήκαμε να τον ακολουθήσουμε.

*Μην κλαις, μουτσάτσα, μην κλαις
Κερί σαν πεθάνω στη Σάντα Μαρία ν' ανάψεις
Μην κλαις, μουτσάτσα, μην κλαις
Στο Τέξας οι άντρες πεθαίνουν μονάχα από σφαίρα.*

Η ομήγυρη ξέσπασε σε χειροκροτήματα κι ο συνétairos πέταξε στον αέρα ένα γεμάτο μπουκάλι κρασί, που παραλίγο να στείλει άδοξα στον άλλο κόσμο έναν ίλαρχο. Ο κύριος Ροφέλης κατέβηκε από το πάλκο, πήγε και κάθισε πλάι στον κύριο Βασίλη. Ήπια ένα δύο ποτήρια ακόμη και ξαφνικά έπιασε το κεφάλι του με τα χέρια του κι άρχισε να κλαίει. Το γλέντι τελείωσε – κι εγώ έφυγα με το νου μου στη μέρα που είχε κι όλας ξημερώσει, στην Καθαρή Δευτέρα. Θα πηγαίναμε με ποδήλατα ή με τα πόδια εκδρομή στα ερείπια της αρχαίας Νικόπολης. Μαζί μας θα ήταν κι η Λουκία.

Τον τελευταίο στίχο από τη “Μουτσάτσα” τον άκουσα λίγες ακόμα φορές από τον κύριο Ροφέλη. Έκλεισα όμως σε λίγο για πάντα τα βιβλία της τελευταίας τάξης του γυμνασίου – και σ' έξη χρόνια βρέθηκα να ταξιδεύω στους ωκεανούς. Μαζί μια άλλη πλευρά της ζωής μου προόδευε – έβλεπα όλο και συχνότερα τ' όνομά μου τυπωμένο. Μπόρεσα να γυρίσω μ' ένα βαπόρι κάπου δεκαπέντε χρόνια αργότερα στη μικρή μας πόλη όπου δε ζούσε πια κανένας δικός μου. Περιπάτησα στα στενά της, πέρασα έξω από το σπίτι μας, δεν το είδα, μια και ο τελευταίος ιδιοκτήτης του το είχε δώσει για *αντιπαροχή*. Περιπάτησα και στην αγορά, κάποτε βρέθηκα έξω από το μαγαζί του κυρίου Ροφέλη. Βερνικωμένο ξύλο και κρύσταλλα είχαν αντικαταστήσει τις μικρές παλιές βιτρίνες. Μεγάλες λάμπες έριχναν δυνατό φως στ' ακριβά αρώματα και τις επώνυμες κρέμες, που τις γέμιζαν. Μέσα δύο άγνωστες κομψές κοπέλες πίσω από γυάλινους πάγκους, έβάζαν μπροστά στα μάτια των πελατών μπουκαλάκια και κουτάκια. Κοίταξα γύρω μου δεν βρήκα ούτε το Μαγαζί των Τριών Κοριτσιών – έτσι το έλεγαν κοροϊδεύοντας τις τρεις γεροντοκόρες ιδιοκτήτριές του οι συμπολίτες μας – ούτε το χαμηλό ζαχαροπλαστείο του μπαρμπα θωμά με τα υπέροχα κοκ και τις ροζ πάστες. Ξαφνικά όλα μου φάνηκαν άγνωστα, ένιωσα, στον τόπο που είχα γεννηθεί κι είχα μεγαλώσει, ξένος – κι είδα, για πρώτη ίσως φορά στη ζωή μου, ζωντανόν τον εφιάλτη της ανανέωσης, ένιωσα την τραγικότητα των τριών λέξεων του Ηράκλειτου: Τα πάντα ρει. Σε μια γωνία όμως σα να γνώρισα έναν ασπρομάλλη άντρα. «Ο κυρ Γιώργος» σκέφτηκα «ο γαλατάς... να τον ρωτήσω για τον κύριο Ροφέλη;»

Ήταν αυτός; πήγα κοντά του, τον καλησπέρισα. Με κοίταξε λίγο, σαν κάτι να 'θελε να θυμηθεί.

«Εκεί απέναντι» του είπα «δεν ήταν το μαγαζί του κυρίου Βασίλη;»

«Ναι» μου απάντησε. «Ήταν δύο αυτοί. Ο Χαχαμίκος κι ο Μορφονιός...»

«Τι έγιναν;»

«Πέθαναν... Πάνε κάμποσα χρόνια...»

«Ροφέλης δεν λεγόταν ο ένας από τους δύο, ο Εβραίος;»

«Ναι, Ροφέλης...»

«Από τι πέθανε αυτός; Από σφαίρα μήπως;»

«Από σφαίρα ο Χαχαμίκος; Αυτοί άμα ακούγανε ντουφεκιά το σκάγανε σα λαγοί, τους θυμάμαι από την Αλβανία. Γι' αυτό και τους μαντρώσανε σαν πρόβατα οι Γερμανοί... Από την κακιάν αρρώστια χαθήκανε κι οι δύο... Ο Ροφέλης πήγε μια κι έξω, είπαν πως ήτανε σακατεμένο το κορμί του από το στρατόπεδο, ο άλλος βασανίστηκε πολύ... Αλήθεια, πώς τους ήξερες; Από δω είσαι;»

«Κάποτε πέρασα μικρός... Καληνύχτα».

Ο κυρ Γιώργος κάτι θέλησε να μου πει. Δεν τον άφησα, του γύρισα την πλάτη κι έφυγα. Γύρισα στο βαπόρι. Δε μίλησα στο βατσιμάνη ούτε στο δεύτερο μηχανικό, που ακουμπισμένος στην κουπαστή κοίταζε την πόλη. Κλείστηκα στην καμπίνα μου, έπεσα στο κρεβάτι με τα ρούχα και προσπάθησα να κοιμηθώ για να φύγω από την πραγματικότητα. Δε μ' άφησε μια στεγνή φωνή, που μου ψιθύριζε καθώς τα μάτια μου πήγαιναν να κλείσουν: Κανένας δε διαλέγει τη ζωή ή το θάνατό του. Σαν τον κύριο Ροφέλη, που δε σκέφτηκε, δε μπόρεσε ή δεν πρόφτασε να πάει στο Τέξας. Ίσως εκεί να 'βρισκε το θάνατο που λαχταρούσε: με μια σφαίρα στο στήθος...